

سیرهٔ پیامبر خاتم صلی الله علیه و آله

فارسی - عربی

مختصری می‌شهری

جلد اول

مترجم

عبد الهادی سعودی

بهمکاری

جمعی از پژوهشگران

سرشناسه : محمدی ری شهری، محمد، ۱۳۲۵ -

عنوان و نام پدید آور : سیره پیامبر خاتم(ص) «فارسی - عربی» / محمد محمدی ری شهری؛
با همکاری گروهی از پژوهشگران، مترجم عبدالهادی مسعودی
مشخصات نشر : قم : موسسه علمی فرهنگی دارالحديث، سازمان چاپ و نشر، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری : ۷ ج.

ISBN(set): 978 - 964 - 493 - 84 -

ISBN: 978 - 964 - 493 - 844 -

وضعیت فهرست نویسی : فیا

یادداشت : کتابنامه .

موضوع : محمد(ص)، پیامبر اسلام، ۲ قبل از هجرت - ۱۱ ق. -- سرگذشتنامه

موضوع : محمد(ص)، پیامبر اسلام، ۵۳ ق. از هجرت - ۱۱ ق. -- اخلاق

موضوع : سنت نبوی

موضوع : اخلاق اسلامی

شناسه افزوده : مسعودی، عبدالهادی، ۱۳۴۳ - مترجم

شناسه افزوده : دارالحديث، پژوهشکده علوم و معارف حدیثی

رده بندی کنگره : ۱۳۹۴ س ۳۶۴ م ۹ / ۲۲ BP

رده بندی دیویی : ۲۹۷ / ۹۳

شماره کتابشناسی ملی : ۳۹۴۳۶۲۷

سیره پیامبر خاتم (فارسی - عربی) / ج ۱

محمّد محمّدی ری شهری

مترجم: عبدالهادی مسعودی

با همکاری: گروهی از پژوهشگران

ارزیاب علمی: سید محمّد کاظم طباطبائی

تکمیل تحقیق، اعراب گذاری و بازبینی ترجمه: رسول افقی

اخذ روایات: مجتبی فرجی

پژوهشکده علوم و معارف حدیث: ۲۶۰

همکاران:

تحقیق و تکمیل مصدربابی و مقابله با مصادر: رضا پیرانوند، علی عظیمی، حسین محققیان، علی حجیمی، محمود

طرازکوهی، محمّد رضا آرمیون

کنترل مصدربابی: محمّد مهدی احسانی فر

نقد علمی: حیدر مسجدی

بازبینی: سید مجتبی غیوری

همکاران دیگر:

سرور استار فارسی: سید خنجر زاده

ویراستار فارسی: محمّد باقری زاده اشعری

سرور استار عربی: حسین ذبیحی

شرح لغات و ویراستاری: سید علی انعامی (حمید اوی)

فهرست ساز: علی اصغر دُرّیاب

نمونه خوان عربی: محمّد علی دبستانی، عبد لکریم حلفی، رعد بهبهانی

نمونه خوان فارسی: علینقی نگران، مهزبان ساداتی، سید هاشم شهرستانی

صفحه آرا: سید علی موسوی کیا

حروفچین: حسین افخمیان، علی اصغر دُرّیاب

خوش نویس: حسن فرزندگان

مدیر آماده سازی: محمّد باقر نجفی

ناشر: سازمان چاپ و نشر دارالحدیث

چاپ: اول / ۱۳۹۴

چاپخانه: دارالحدیث

شمارگان: ۵۰۰

قیمت دوره: ۱۷۵۰۰۰ تومان

دفتر مرکزی: قم، میدان شهدا، خیابان معلم، پلاک ۱۲۵، تلفن: ۳۷۷۴۰۵۲۳ - ۰۲۵ / ۳۷۷۴۰۵۷۱ - ۰۲۵

ص.ب ۴۴۶۸ / ۳۷۱۸۵

نمایشگاه دائمی علوم حدیث (قم، خیابان معلم) تلفن: ۳۷۷۴۰۵۴۵ - ۰۲۵، فروشگاه شماره ۲ (قم، خیابان معلم،

مجمع ناشران، طبقه همکف پلاک ۲۹) تلفن: ۳۷۸۴۲۳۰۹ - ۰۲۵ / ۳۷۸۴۲۳۱۰ - ۰۲۵

فروشگاه شماره ۳ (شهر ری، حرم حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام درب شرقی ۷) تلفن: ۵۵۹۵۲۸۶۲ - ۰۲۱

فروشگاه شماره ۴ (شهر ری، حرم حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام درب جنوبی) تلفن: ۵۱۲۲۴۴۹۳ - ۰۲۱

<http://darolhadith.ir>

ISBN (set): 978 - 964 - 493 - 843 - 6

darolhadith.20@gmail.com

ISBN: 978 - 964 - 493 - 844 - 3

* کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

۲۴۰۱۳۹۶ ۰۰۱۰۱۱

فهرست اجمالی

۷	سخن مترجم
۹	پیش‌گفتار
۱۹	درآمد

بخش یکم: نگاهی گذرا به سنت و سیره پیامبر ﷺ

۱۱۱	درآمد
۱۱۷	فصل یکم: معنای «سنت»
۱۳۱	فصل دوم: ویژگی‌های عمومی «سنت»
۱۶۱	فصل سوم: نمونه‌هایی از آنچه «سنت پیامبران» نامیده شده است
۱۸۱	فصل چهارم: نمونه‌هایی از آنچه «سنت پیامبر خدا ﷺ» شمرده شده است
۲۲۴	توضیحی در باره ترغیب به سفر شبانه

بخش دوم: سیره اخلاقی پیامبر ﷺ

۲۴۷	فصل یکم: ادب‌مندی پیامبر ﷺ
۲۵۶	سخنی در باره واگذاری کار دین و امت به پیامبر ﷺ پس از ادب آموختن از خدا
۲۶۵	فصل دوم: خوش‌خویی پیامبر ﷺ

۲۸۰	تبیین معنای حُسن خُلق پیامبر ﷺ
۲۸۳	فصل سوم: پرهیزگاری پیامبر ﷺ
۲۸۷	فصل چهارم: راستگویی پیامبر ﷺ
۳۰۳	فصل پنجم: امانت‌داری پیامبر ﷺ
۳۲۱	فصل ششم: شکیبایی پیامبر ﷺ
۳۶۳	فصل هفتم: بردباری پیامبر ﷺ
۳۸۷	فصل هشتم: خشم پیامبر ﷺ
۴۰۳	فصل نهم: زهد پیامبر ﷺ
۴۲۷	فصل دهم: فروتنی پیامبر ﷺ
۴۵۸	تبیین فروتنی پیامبر ﷺ در سوانح
۴۷۹	فصل یازدهم: حیای پیامبر ﷺ
۴۸۹	فصل دوازدهم: توکل پیامبر ﷺ
۴۹۷	فصل سیزدهم: شجاعت پیامبر ﷺ

سخن مترجم

نوشته پیرس رو، بتری از رفتار والاترین آفریده هستی را می‌نمایاند؛ انسانی که خالق بزرگ خدانت، خلوق و خوی او را به عظمت یاد نمود؛ پیامبری که نماد رحمت خدا و نمود حکمت و برادر دُستیم آفرینش که فرزندان را پدری مهربان، همسرانش را شویی پشتیبان، یاران همراهانش را دوستی جانان، امتش را رهبری جاویدان و برای خدایش، جلوه ناب ایمان بود؛ فردی که گفتارش، شاهد همیشگی صداقت، و رفتارش، بینۀ معجزآسای سالتش بود. دل‌داده خدا بود و دلبر آدمیان. روح قدسی‌اش، همدم فرشتگان و پیکر خاک‌اش، تاب‌آور جفای دشمنان بود، از مشرکان و کافران تا منافقان و نامسلمانان. همه را از تره بختگان فرزانه تا بیابان‌گردان از تمدن بیگانه، با لبخندش جذب، با زیان‌ش خرسند و با رفتارش پیرو می‌کرد. اندرز و حکمت و جدل، مرهم‌هایی در دستان او برای درمان رافتادگان از راه راست خدا بود. گاه که بیماری بیمارانش سخت و ژرف بود، از تن برای داغ نهادن و جراحی بهره می‌جست و چه بسیار خود را در این راه به رنج و مشقت افکند. دنیا با همه رنگ‌هایش برایش جلوه‌ای نداشت؛ زیرا رنگ خدا را به زندگی‌اش زده بود ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صَيْفَةً؟﴾. او به راستی، محمد (ستوده) بود.

آنچه می‌خوانید، شمردن ستاره‌هایی انبوه و پرشمار را می‌ماند که در آسمانی صاف و بی‌غبار طلوع کرده‌اند؛ اثری برگرفته از متون کهن و معتبر که با زبانی متفاوت و قرن‌ها پیش از ما نوشته و روایت شده‌اند؛ روایت‌هایی با واژه‌های

کم کاربرد و اصطلاح‌های ناآشنا که گاه در بخش‌های حسّاس متن، جای گرفته و کمتر نقل و شرح شده‌اند و باز گرداندن آنها به زبان امروز، دقتی افزون می‌طلبد. در این ترجمه، رعایت امانت در ترجمه متون مقدّس، اعم از آیات کریم قرآن و احادیث شریف اهل بیت علیهم‌السلام، یک اصل بوده است. همچنین تلاش شده در باز گردان متون تاریخی و سیره، حدّ و مرزهای لازم حفظ شود، هر چند در حدّ توان، به زیبایی و روانی ترجمه نیز توجّه شده است.

گفتنی است که پژوهشگر گران قدر، حجة الاسلام رسول افقی، سراسر ترجمه را با متن عربی مقابله کرده و از سر دقّت و باریک‌بینی و دلسوزی، ده‌ها تذکّر و تصحیح را برای این بنا به ارمان آورده‌اند که سزااست از ایشان سپاس بگزارم.

شایان ذکر است که برخی تحلیل‌ها و بیان‌ها از آغاز به زبان فارسی و به قلم دیگران نوشته شده است. افزون بر این، متن‌هایی که در دل منشورات پیشین دار الحدیث ترجمه شده‌اند، در این کار گاه به گونه کامل و گاه با دگرگونی و اصلاح، نقل شده‌اند. این شیوه، بر پایه رویکردی که از مؤسسه دار الحدیث است که از پژوهش‌ها و ترجمه‌های پیشین، در پژوهش‌های پسین، بهره‌برداری می‌شود. این تذکّر برای ارج نهادن به این گرامیان و پاسداشت سبک و منوی آنان است و مسئولیت کلی ترجمه، همچنان بر دوش این کمترین است. از این رو پذیرای انتقادهای راه‌نمایی‌های خوانندگان دانشور و فرهیخته هستیم.

آرزو مندم خداوند متعال، این خدمت فرهنگی را به کرم و برتری خریش بپذیرد و آن را در این سرا، وسیله بهره‌گیری دست‌اندرکارانش از سیره نبوی سازد و در آن سرا، زمینه بهره‌مندی از شفاعت پیامبر رحمت و در آمدن به باغ رضوان خدا.

عبد الهادی مسعودی

فروردین ۱۳۹۴

پیش‌گفتار

سبک زندگی اسلامی، یکی از مهم‌ترین ابعاد تمدن اسلامی است که آشنایی با آن، برای همهٔ مسلمانان برپایهٔ اسلام حوان در عصر حاضر، فوق‌العاده مهم و ضروری است؛ ولی متأسفانه تاکنون آن گونه که شایسته بوده، بدان توجه نشده است.

بر اساس رهنمود رهبر معظم انقلاب، آیه الله خامنه‌ای، در تبیین اهمیت این موضوع،^۱ تمدن نوین دو بخش دارد: بخش زیارت و بخش اصلی. بخش ابزاری، شامل ارزش‌هایی است که به عنوان پیشرفت کشور مطرح می‌شوند، مانند: علم، اختراع، صنعت، اقتدار سیاسی و نظامی، و اعتبار بین‌المللی.

بخش اصلی و حقیقی تمدن نیز همان سبک زندگی است که شامل: سبک ازدواج، سبک رفتار با خانواده (پدر، مادر، همسر و فرزند)، سبک رفتارهای شخصی (نظافت، انتخاب نوع لباس، نوع خوراک، نوع آشپزی، نوع راستگی)، سبک رفتار در فعالیت‌های سیاسی، امنیتی، اقتصادی و ورزشی، سبک رفتار با دیگران (رئیس، مرئوس، پلیس، همسایه، دوست، بیگانه و دشمن) می‌گردد.

تمدن نوین اسلامی از این گونه امور تشکیل می‌شود که متن زندگی است و در اصطلاح اسلامی، به آن «عقل معاش» گفته می‌شود و در کتب حدیثی در ابوابی با نام «کتاب العشرة» به آن پرداخته‌اند.

عدم پیشرفت در این بخش از تمدن - که به منزله بخش نرم افزاری تمدن به شمار می رود -، موجب می گردد که همه پیشرفت ها در بخش ابزاری تمدن - که به منزله بخش سخت افزاری تمدن شمرده می شود -، نتواند به آرامش روانی و رستگاری جامعه بینجامد، همچنان که در دنیای غرب با وجود ثروت، پیشرفت های گوناگون علمی و قدرت نظامی، آرامش روانی و رستگاری نیست. نکته مهم در بیانات رهبر انقلاب اسلامی، این است که کشور ما در بخش اول تمدن (بخش ابزاری و سخت افزاری)، به برکت انقلاب اسلامی، پیشرفت های خوبی داشته؛ ولی در بخش نرم افزاری که بخش اصلی و حقیقی تمدن اسلامی است پیشرفتی چشمگیر مانند بخش اول نداشته است و این، زنگ خطری است که همه علاقه مندان به گسترش فرهنگ انقلاب اسلامی در جهان، بویژه متصدیان امور تعلیم و تربیت، در جمهوری اسلامی ایران، و علی الخصوص اعضای شورای انقلاب فرهنگ را به - بیش و بیش از دیگران، آن را بشنوند و جدی بگیرند.

مفهوم شناسی «سبک زندگی»

سبک زندگی، عبارت است از مجموعه رفتارهای اختیاری انسان با خود، دیگران و مجموعه هستی که برخاسته از شناخت ها، باورها، ارزش ها و گرایش های اوست و در هم تنیدگی آنها به صورت یک نظام منسجم، شیوه و هنر را در بر می گیرد. فرد یا جامعه را نشان می دهد.

به سخن دیگر، انسان برای ساختن زندگی خود، افزون بر غریزه و الهام فطری، از خواسته ها، خردورزی ها، تجربه ها و تنوع طلبی های خود، هم عصران، نیاکان و پیشینیان نیز بهره می برد و آنها را در ساختن زندگی و هویت بخشی به آن، دخالت می دهد و این، دلیل دگرگونی شکل زندگی در هر عصر و تفاوت هر اجتماع با اجتماع دیگر است. انسان بر اساس باورها، ارزش ها و طرز تلقی اش از هستی و

زندگی، به کنش و واکنش دست می‌زند و رفتارهایی بر می‌گزیند و حالت‌هایی را می‌پذیرد که خود می‌خواهد و دوست دارد و با سلیقه و معیارهایش، همخوانی دارند.

بنا بر این، سبک زندگی، مولود عوامل و عناصری است که کم و بیش با هم ارتباط دارند و یک شاکله کلی فرهنگی و اجتماعی را پدید می‌آورند، و همین نظام‌مندی و پیوستگی است که موجب تمایز فرهنگی در جوامع مختلف می‌گردد. در این تعریف، سبک زندگی، شامل همه عرصه‌های حیات انسان می‌شود. نظام ارتباطی او با دیگر انسان‌ها، طبیعت، هستی و آفریدگار هستی، نظام معیشتی، بهره‌گیری او از فرصت و فراغت خویش و چگونگی کاربرد ابزار کهنه و مدرن، علاقه‌مندی‌های او به دین، خانواده، هنر، وطن، فعالیت‌های تفریحی و ورزشی مانند سفر و کوهنوردی و شنا، همه در سبک زندگی می‌گنجد. در سبک زندگی، صورت و معنای زندگی به هم می‌زنند و در تولد هویت فرد یا اجتماع، به صورت مؤلفه‌های اصلی، شرکت می‌جریند.

اهمیت اصلاح سبک زندگی

سبک زندگی، هر چند برآمده از باورها و نگرش خاص، باز به ارزش‌هاست، اما بر اساس تعامل اخلاق و رفتار، ولترپذیری روح از رفتار، در حاکم می‌تواند به تغییر نگرش انسان بینجامد و به تدریج یا یکباره، هویت او را دستخوش تغییر کند.

سبک زندگی همچنین در عرصه اجتماع می‌تواند زمینه‌آفرینی یا همگرایی میان گروه‌های اجتماعی و سیاسی را فراهم آورد. افرادی که برای مدت طولانی، شبیه به هم رفتار و مانند هم فکر می‌کنند و به چیزهایی یکسان می‌گیرند و حساسیت‌هایی همسان نشان می‌دهند، در درازمدت، یک گروه با موضعگیری و داوری‌های مشترک، پدید می‌آورند و موجب همگرایی قومی یا حزبی و فرهنگی و

سیاسی می‌شوند. اگر این اتفاق در گروه‌های دیگر هم رخ دهد، آن گاه تشابه یا تفاوت سبک زندگی دو گروه می‌تواند واگرایی و یا همگرایی بزرگ‌تری را پدید آورد.

بر این اساس، سبک زندگی، زمینه‌ساز سرنوشت انسان‌ها و سعادت و شقاوت فرد و جامعه است و به همین دلیل، اصلاح سبک زندگی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

لوازم سبک زندگی اسلامی

نخستین نکته‌ای که برای جدی گرفتن هشدار رهبری باید بدان توجه شود، این است که مدیریت سبک زندگی در بخش نرم‌افزاری تمدن اسلامی یا همان ارتقای سبک زندگی جامعه، به مراتب از مدیریت در بخش ابزاری و سخت‌افزاری آن دشوارتر است. مدیریت سخت‌افزاری ته‌انداز در حقیقت، تلاش برای پیشرفت علمی است؛ ولی مدیریت نرم‌افزاری تمدن، تلاش برای پیشرفت اخلاقی و عملی است. به تعبیر دیگر، مدیریت سخت‌افزاری عالم توأب می‌کند؛ اما مدیریت نرم‌افزاری، آدم می‌سازد، و آدم شدن، بسی دشوارتر از عالم شدن است. از این رو، تحوّل در سبک زندگی مردم و ساماندهی جامعه‌ای در طرز ارزش‌های اسلامی، کاری است کارستان و بسی دشوار.

از سوی دیگر، فلسفه اصلی انقلاب اسلامی، چیزی جز تبدیل شدن به پیشرفت حقیقی نیست، و گرنه در پیشرفت‌های ابزاری، قدرت‌های استبدادی به مراتب از ما جلوترند. برای دستیابی به فلسفه انقلاب و پدید آوردن تحوّل اساسی در فرهنگ عمومی جامعه، سه اقدام اساسی ضروری است:

۱. آسیب‌شناسی

نخستین اقدام ضروری جهت تحوّل در سبک زندگی جامعه و دستیابی به سبک زندگی اسلامی - چنان که در کلام مقام معظم رهبری آمده - آسیب‌شناسی است.

باید دید چرا پس از پیروزی انقلاب اسلامی، در بخش ابزارسازی تمدن، خوب پیشرفت کردیم؛ ولی در بخش اصلی و حقیقی تمدن اسلامی، پیشرفت چشمگیری نداشته‌ایم؟

چرا فرهنگی کار جمعی در جامعه ما ضعیف است؟ و با این که اسلام، قرن‌ها پیش از غربی‌ها، مسلمانان را به کار جمعی دعوت کرده،^۱ چرا غربی‌ها کار جمعی را به نام خودشان ثبت کرده‌اند؟! چرا در کشور ما طلاق زیاد است؟ چرا روی آوردن جوان‌ها به مواد مخدر، زیاد است؟ چرا در روابط میان همسایگان، ارزش‌های اخلاقی رعایت نمی‌شوند؟

همچنین باید دید، سبک‌ترش فرهنگ دروغ‌گویی، کارگریزی، اندک بودن ساعات مفید کار در ادارات، دیگر مراکز، قانون‌گریزی، ضعف وجدان کاری، ضعف انضباط اجتماعی، مصرف‌گرایی، تجمل‌گرایی، ریاکاری و ده‌ها ناهنجاری دیگر که متأسفانه دامنگیر شمار چشم‌گیری از افراد جامعه ماست، چیست.

۲. تدوین الگو

رفتار رهبران و دیگر اقشار پرنفوذ جامعه مانند دهر، انسان، تأثیر فراوانی بر انتخاب سبک زندگی و تغییر و اصلاح آن دارد. افراد جامعه به‌ویژه در سال‌های کودکی تا جوانی، کسانی را سرمشق خود برمی‌گزینند و الگوی زندگی آنان را برای سبک زندگی آرمانی خود قرار می‌دهند. از این رو، ارائه الگوهای رفتاری درست و مبتنی بر ارزش‌های الهی و انسانی، زیربنای ایجاد سبک زندگی دینی است و پس از آسیب‌شناسی، دومین اقدام برای دستیابی به سبک زندگی اسلامی در زمینه‌های مختلف فردی و اجتماعی است.

۱. «وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا؛ همگی به ریسمان خدا چنگ زنید» (آل عمران: ۱۰۳)، بدین معناست که چنگ زدن به دین هم باید دسته‌جمعی باشد. همچنین در آیه دیگر آمده: «تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى؛ یکدیگر را در نیکوکاری، یاری دهید» (مائده: ۲).

به نظر می‌رسد که مناسب‌ترین جایگاه برای انجام این اقدام مهم و اساسی در جمهوری اسلامی ایران، شورای انقلاب فرهنگی است. این نهاد با توجه به مسئولیتی که در پدید آوردن انقلاب فرهنگی در جامعه دارد و با در نظر گرفتن بستر مناسبی که رهنمودهای مقام رهبری جهت انجام این مسئولیت فراهم آورده، شایسته است همه توان خود را به کار گیرد و با بهره‌گیری از دیدگاه‌های کارشناسان خبره حوزه و دانشگاه، منشور الگوی زندگی اسلامی را تدوین نماید.

۳. مدیریت و برنامه‌ریزی

مهم‌ترین و دشوارترین اقدام جهت ارتقای فرهنگ عمومی جامعه و نزدیک ساختن آن با اصول و فروع اسلامی، مدیریت و برنامه‌ریزی است تا با بهره‌گیری از همه توان مدیریتی کشور در همه زمینه‌ها و البته همیاری و همکاری مردم، بخش اصلی و حقیقی تمدن اسلامی نهفته یابد و ایران اسلامی، الگوی تمدن نوین اسلامی در بخش نرم‌افزاری و سخت‌افزاری گردد.

باید توجه داشت که در تحول‌آفرینی فرهنگی، تنها مدیرانی موفق خواهند بود که سبک زندگی آنان قبل از دیگران هماهنگ با الگوهای اسلامی زندگی باشد، چنان که در حدیثی از امام علی (ع) آمده:

مَنْ نَصَبَ نَفْسَهُ لِلنَّاسِ إِمَامًا فَلْيَبْدَأْ بِتَعْلِيمِ نَفْسِهِ قَبْلَ تَعْلِيمِ غَيْرِهِ، وَ لَيْكُنْ تَأْدِيبُهُ بِسِيرَتِهِ قَبْلَ تَأْدِيبِهِ بِلِسَانِهِ^۱

هر که خود را پیشوای مردم قرار می‌دهد، باید پیش از تعلیم دیگران، خود را تعلیم دهد و باید پیش از آن که با زبانش تأدیب کند، با کردارش تأدیب نماید.

آری! «دو صد گفته چون نیم کردار نیست»؛ بلکه گفتار بدون کردار، چه بسا نتیجه عکس دهد.

۱. نهج البلاغه: حکمت ۷۳، اعلام الدین: ص ۹۲، بحار الأنوار: ج ۲ ص ۵۶ ح ۳۳.

بهترین الگو

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله با راه‌نمایی و تربیت الهی، بهترین و کامل‌ترین سبک زندگی را برگزید و آن را در لحظه لحظه زندگی پربرکت خود، به عمل در آورد و تا آخرین نفس، بر آن پایداری ورزید، به گونه‌ای که اکنون ما از پس قرن‌ها فاصله، نمایش خیره‌کننده آن را در آینه گزارش‌های بسیار فراوان سیره ایشان، نظاره می‌کنیم.

پیامبر صلی الله علیه و آله از خود آغاز کرد و سبک زندگی خود را به صورت الگویی کامل و بی‌نقص در پیش برد. یکسان‌ی قرار داد که از زندگی نه زندگی، بلکه سعادت جاوید را می‌طلبند. از این رو، سبک زندگی پیامبر صلی الله علیه و آله، بهترین الگوی عملی برای دستیابی به زندگی مطلوب اسلامی است.

کتاب حاضر که با نام «سیره پیام خاتم صلی الله علیه و آله» در اختیار علاقه‌مندان به آشنایی با سیره نبوی قرار می‌گیرد، زمینه‌ساز، «میر اقدام ضروری جهت تحوّل آفرینی در سبک زندگی، یعنی تدوین الگوسبک»^۱

گفتنی است که نگارش این کتاب در سال ۱۳۸۵^۱ در کنار دو اثر دیگر^۲ در باره پیامبر خاتم صلی الله علیه و آله آغاز شد. در آن هنگام تصوّر می‌کردیم که تا پایان همان سال می‌توان تدوین این کتاب را به پایان برد؛ اما در عمل، مشخص شد که نگارش کتابی نسبتاً کامل در باره سیره نبوی، بر خلاف تصوّر اولیه، و با در نظر گرفتن سایر کارهایی که در دست بود، سال‌ها طول می‌کشد.

باری، کتاب حاضر، ثمره هشت سال تلاش این جانب و همکاران، و یکی از اقدامات اساسی در جهت الگوسازی سبک زندگی اسلامی و ارتقای فرهنگ عمومی است.

۱. سال ۱۳۸۵ هجری شمسی، به سبب آن که بر پایه تقویم هجری قمری، دو بار سالگرد وفات پیامبر خدا صلی الله علیه و آله در آن تکرار شد، از سوی رهبر معظم انقلاب اسلامی، به «سال پیامبر اعظم» نام‌گذاری گردید.
۲. نخستین اثر، کتاب پیامبر اعظم از نگاه قرآن و اهل بیت علیهم السلام نام دارد که در نیمه اول سال ۱۳۸۵ منتشر شد و دومین اثر، حکمت‌نامه پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله است که در سال ۱۳۸۶ در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفت.

طبیعی است که پژوهشی گسترده و جامع در رفتارهای پیامبر ﷺ با شیوه‌ای نوآورانه در راستای تبیین سبک زندگی اسلامی، در آغاز گامهای خویش در طو مسیری طولانی، دشوار، دقیق و اجتهادی است. از این رو از نقد فرهیختگان، پیشنهادهای تکمیلی آنان استقبال کرده و منتظر ارائه نظرات عزیزان هستیم.

این کتاب با درآمدی شامل سه مبحث: آشنایی با سیره نبوی، اصول حاکم بر سیره نبوی، و «سبک زندگی پیامبر ﷺ» در یک نگاه، آغاز می‌شود و در ادامه، متن کتاب، مرده بخش ارائه می‌گردد.

تذکر مهم

یکی از آداب مهم نقل حدیث، چگونگی نسبت دادن گزارش‌های مربوط به گفتار یا کردار پیامبر ﷺ و اهل بیت ﷺ به آنها است. کلینی رحمه الله از امام علی رحمه الله روایت کرده است که:

إِذَا حَدَّثْتُمْ بِحَدِيثِ فَأَبْسِرُوا إِلَى الَّذِي حَدَّثَكُمْ؛ فَإِنْ كَانَ حَقًّا فَلَكُمْ وَإِنْ كَانَ كَذِبًا فَغَلْبِيهِ.^۱

هنگامی که حدیثی را نقل می‌کنید، از راه کسی که آن را روایت نموده، نسب دهید، که اگر درست باشد، به سود شماست و اگر دروغ باشد، به زیان او (راو) است.

بنابر این، برای رعایت احتیاط، توصیه اکید داریم کسانی که می‌خواهند از کتاب یا سایر کتاب‌های حدیثی و یا تاریخی، گزارشی نقل کنند، آن را مستقیم پیامبر ﷺ و اهل بیت ﷺ نسبت ندهند؛ بلکه حدیث را از طریق راوی و یا منبعی آن را روایت کرده است، به آنان منسوب نمایند. برای نمونه، نگویند: «پیامبر چنین فرمود یا چنین رفتاری را انجام داد»؛ بلکه بگویند: «فلان کتاب، چنین روا کرده است» و یا بگویند: «از پیامبر ﷺ چنین روایت شده است».

قدردانی

پروردگارا! تو را سپاس می‌گویم که توفیق دادی سومین کتابی را که در سال پیامبر اعظم ﷺ تصمیم به نگارش آن گرفتم، اینک با همکاری «پژوهشکده علوم و معارف حدیث» آماده بهره‌برداری و نشر بنمایم، هر چند خامه و بیان، توان شکر نعمت‌های بی‌شمارت را ندارد؛ فَكَيْفَ لِي بِتَحْصِيلِ الشُّكْرِ وَشُكْرِي إِيَّاكَ يَفْتَقِرُ إِلَى شُكْرٍ؟! از همه فضلای محققان و همکاران «پژوهشکده علوم و معارف حدیث» که در آماده‌سازی این اثر مهم‌اند نیز صمیمانه سپاس‌گزارم، بویژه فاضل گرامی جناب آقای مجتبی فرجی که اسرار و جمع‌آوری متن کتاب، با تلاش ایشان به انجام رسید.

همچنین از استاد ارجمند، جناب آقای عبد الهادی مسعودی که با ترجمه دقیق، زیبا و روان ایشان، بهره‌گیری از این مجموعه برای پارسی‌زبانان میسر گردید و افزون بر این، تکمیل درآمد کتاب و اثبات تحلیل‌های آن توسط ایشان نگارش یافته، تشکر و تقدیر ویژه دارم.

از استاد گران‌قدر، جناب آقای سید محمد کاظم طباطبایی، ریاست محترم پژوهشکده علوم و معارف حدیث که آغاز تا انجام کتاب را با حمایه و نقّادی کردند و نگارش چند تحلیل را به عهده داشتند و نیز از فاضل احمد، جناب آقای رسول‌افقی که ساماندهی نهایی متن و ترجمه را پذیرفتند، سپاس‌گذاری می‌کنم و در این لحظات نورانی شب قدر که برای تیمّن و تبرک، آخرین بخش از پیش‌گفتار سیره پیامبر خاتم ﷺ را می‌نگارم، از خداوند مَنَّان برای همه آنان، پاداشی در خور فضل خود، مسئلت دارم و از حضرت بقیة الله الأعظم می‌خواهم همه ما را مشمول ادعیه زاکیه خود قرار دهد.

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

محمدی ری‌شهری

۱۳۹۲/۵/۹

شب بیست و سوم ماه مبارک رمضان ۱۴۳۴

فهرست تفصیلی

۷	سخن مترجم
۹	پیش گفتار
۱۰	مفهوم شناسی «سبک زندگی»
۱۱	اهمیت اصلاح سبک زندگی
۱۲	لوازم سبک زندگی اسلامی
۱۲	۱. آسیب شناسی
۱۳	۲. تدوین الگو
۱۴	۳. مدیریت و برنامه ریزی
۱۵	بهترین الگو
۱۶	تذکر مهم
۱۷	قدردانی
۱۹	درآمد
۱۹	۱. آشنایی با سیره نبوی
۱۹	واژه شناسی «سیره»
۲۰	سیره در حدیث
۲۱	اهمیت آشنایی با سیره پیامبر ﷺ

..... ۲۱	 ۱. ارزش معرفتی
..... ۲۱	 ۲. ارزش تربیتی و الگودهی
..... ۲۳	 گستره بهره‌گیری از سیره نبوی
..... ۲۷	 ۲. اصول حاکم بر سبک زندگی پیامبر ﷺ
..... ۲۷	 ۱. هماهنگی با عقل و فطرت
..... ۲۸	 ۱- ۱. جایگاه خرد در سیره نبوی
..... ۲۹	 ۲- ۲. معیار ارزیابی گزارش‌های منسوب به پیامبر ﷺ
..... ۳۱	 ۳- ۳. تعمیم و توسعه سیره نبوی
..... ۳۳	 ۲. حق‌مداری
..... ۳۴	 ۳. دادگستری
..... ۳۵	 ۴. نیکوکاری
..... ۳۸	 ۵. ادب‌ورزی و هنجارگرایی
..... ۳۹	 ۶. ساده‌زیستی
..... ۴۱	 ۷. میانه‌روی
..... ۴۶	 ۸. آسانی
..... ۵۱	 ۹. نظم
..... ۵۳	 ۱۰. استواری
..... ۵۵	 ۱۱. مداومت
..... ۵۶	 ۱- ۱۱. راز تأکید بر مداومت کار نیک
..... ۵۶	 ۲- ۱۱. کمترین مدت مداومت
..... ۵۷	 ۱۲. پرهیز از تکلف
..... ۵۸	 واژه‌شناسی «تکلف»

۶۰	نشانه‌های متکلف
۶۵	۳. قواعد استنباط از سیره نبوی
۶۶	مرحله اول: اثبات صدور رفتار از پیامبر ﷺ
۶۶	الف - وثوق سندی
۶۶	ب - وثوق صدوری
۶۷	مرحله دوم: فهم و تحلیل صحیح رفتار
۶۷	۱. گردآوری - سواد حدیث
۶۸	۲. سنجش با محکمات - آنی
۶۸	۳. سنجش با اصرار کلام حاکم رفتار معصومان علیهم السلام
۶۹	۴. توجه به فضای صدور
۶۹	۵. تمایز قضایای شخصی و حقیقی
۶۹	۶. در نظر گرفتن قرائن اثرگذار
۷۰	۷. ایجاد ارتباط میان رفتار و گفتار
۷۱	۸. توجه به اسباب اختلاف رفتار
۷۱	مرحله سوم: الگوسازی
۷۳	۴. کتاب‌شناسی سیره نبوی
۷۴	الف - شمائل‌نگاری
۷۴	ب - رفتارهای مستمر
۷۵	ج - رفتار در یک حوزه
۷۵	د - رفتارهای فراتر از یک حوزه
۷۶	ه - تحلیل سیره
۷۷	۵. سیره پیامبر خاتم ﷺ در یک نگاه

۷۷	بخش یکم: سنت پیامبر ﷺ
۷۷	۱. معانی سنت
۷۷	۲. ویژگی‌های کلی سنت نبوی
۷۸	۳. سنت‌های پیامبران علیهم‌السلام
۷۸	۴. سنت‌های پیامبر خاتم ﷺ
۷۸	بخش دوم: ویژگی‌های اخلاقی پیامبر ﷺ
۷۸	۱. عایت ادب
۷۹	۲. خوش خلقی
۷۹	۳. رافت و سبزگاری
۸۰	۴. صداقت
۸۰	۵. امانتداری
۸۰	۶. شکیبایی و استقامت
۸۱	۷. بردباری
۸۱	۸. خشم
۸۲	۹. بی‌ رغبتی به دنیا و لذایذ مادی
۸۲	۱۰. فروتنی
۸۲	۱۱. حیا
۸۲	۱۲. توکل و اعتماد بر خدا
۸۳	۱۳. شجاعت و دلاوری
۸۳	۱۴. رافت (مهربانی)
۸۳	۱۵. مدارا
۸۴	۱۶. گذشت

۱۷. وفاداری	۸۴
۱۸. سخاوت و بخشش	۸۴
۱۹. اینثار (از خودگذشتگی)	۸۵
۲۰. گسترش داد	۸۵
۲۱. گزارش‌های جامع و متنوع از سیره نبوی	۸۵
بخش سوم: ویژگی‌های شخصی پیامبر ﷺ	۸۵
۱. رعایت دقیق امور بهداشتی	۸۶
۲. پوشیدن لباس و کفش	۸۶
۳. مسکن و لوازم منزل	۸۶
۴. آراستگی	۸۶
۵. خوردن غذا، میوه و سبزیجات	۸۷
۶. نوشیدن آب	۸۷
۷. تخلی	۸۷
۸. نشستن و برخاستن	۸۷
۹. راه رفتن	۸۸
۱۰. سوار شدن	۸۸
۱۱. خوابیدن و بیدار شدن	۸۸
۱۲. شادی و شرور	۸۹
۱۳. غم و اندوه	۸۹
۱۴. گریستن	۸۹
۱۵. سخن گفتن و سکوت	۸۹
۱۶. نگاه	۹۰

۱۷. مسافرت ۹۰
۱۸. درمان ۹۱
۱۹. ورزش و تفریح ۹۱
۲۰. حفاظت ۹۱
- بخش چهارم: ویژگی های پیامبر ﷺ در امور خانوادگی ۹۲
۱. ازدواج خود و دختران خویش ۹۲
۲. ازدواج فاطمه ﷺ ۹۲
۳. رعایت حقوق خانواده ۹۲
۴. گام ولایت فرزندان و نواده ها ۹۳
۵. تعامل با فرزندان و نواده ها ۹۳
۶. تعامل با خویشان ۹۳
۷. تعامل با خدمتکاران ۹۳
- بخش پنجم: ویژگی های پیامبر ﷺ در امور اجتماعی ۹۴
۱. تعامل با کودکان ۹۴
۲. تعامل با یاران ۹۴
۳. همسر دادن یاران بیتوا ۹۵
۴. تعامل با گنهکاران ۹۵
۵. شرکت در مجالس ۹۵
۶. رهنمودهای پزشکی ۹۶
۷. از دنیا رفتن مسلمانان ۹۷
- بخش ششم: ویژگی های پیامبر ﷺ در امور عبادی ۹۷
۱. طهارت ۹۷

فهرست تفصیلی ۵۱۵

۲. نماز ۹۷

۳. انواع نمازهای پیامبر ﷺ ۹۸

۴. شب‌زنده‌داری ۹۸

۵. روزه‌داری ۹۸

۶. بهره‌گیری از برکات ماه رمضان ۹۹

۷. زیارت خانه خدا ۹۹

۸. د ۹۹

۹. یاد خدا، نیام و پیاء ۹۹

۱۰. قرائت قرآن ۱۰۰

۱۱. آداب مسجد ۱۰۰

بخش هفتم: ویژگی‌های پیامبر ﷺ در امور اقتصادی ۱۰۰

۱. انتخاب شغل ۱۰۱

۲. توسعه فرهنگ کار در جامعه ۱۰۱

۳. الگوی مصرف ۱۰۱

۴. مسائل مرتبط با بازار ۱۰۲

بخش هشتم: سیره پیامبر ﷺ در امور تربیتی ۱۰۲

۱. آموزش ۱۰۲

۲. تبلیغ معارف دینی ۱۰۳

بخش نهم: سیره پیامبر ﷺ در امور سیاسی ۱۰۳

۱. تأسیس حکومت ۱۰۳

۲. معرفی جانشین برای خود ۱۰۴

۳. تعامل با امت ۱۰۴

۵۱۶..... سیره پیامبر خاتم ﷺ / ج ۱

۴. تعامل با اهل کتاب ۱۰۴
۵. انتخاب کارگزاران و تعامل با آنها ۱۰۴
۶. تعامل با دیگر قدرت‌ها ۱۰۵
۷. تعامل با دشمنان ۱۰۵
- بخش دهم: سیره پیامبر ﷺ در جنگ با دشمنان ۱۰۵
۱. ابزار جنگی پیامبر ﷺ ۱۰۶
۲. مشورت در صلح و جنگ ۱۰۶
۳. آماده‌سازی سپاه جهت حضور فعال در جبهه ۱۰۶
۴. پایبندی به ارزش‌ها ۱۰۷
۵. اطلاعات سیاسی ۱۰۷
۶. نقش دادن به زنان در جبهه ۱۰۷
۷. گزارش‌هایی متنوع از سیرت نبوی در جنگ ۱۰۸

بخش یکم: نگاهی گذرا به سنت و سیره پیامبر ﷺ

- درآمد ۱۱۱
۱. سنت در برابر بدعت ۱۱۲
۲. سنت به معنای عمل مستحب ۱۱۳
۳. سنت به معنای واجب غیر قرآنی ۱۱۳
۴. سنت به معنای سبک رفتار ۱۱۴
- فصل یکم: معنای «سنت» ۱۱۷
- ۱ / ۱ در برابر بدعت ۱۱۷
- ۲ / ۱ در برابر فریضه ۱۱۹

فهرست تفصیلی ۵۱۷

۳/۱ واجبات غیر قرآنی ۱۲۳

۴/۱ آموزه‌های نبوی ۱۲۵

۵/۱ شیوه و روش ۱۲۵

فصل دوم: ویژگی‌های عمومی «سنت» ۱۳۱

۱/۲ سازگاری با علم و خرد و فطرت ۱۳۱

۲/۲ سازگاری با حقیقت ۱۳۳

۳/۲ سازگاری با عدالت ۱۳۵

۴/۲ نیکوکاری ۱۳۹

۵/۲ میانه‌روی ۱۴۱

۶/۲ آسانی ۱۴۷

۷/۲ نظم ۱۵۱

۸/۲ محکم‌کاری ۱۵۳

۹/۲ مداومت ۱۵۵

۱۰/۲ بی‌تکلفی ۱۵۷

فصل سوم: نمونه‌هایی از آنچه «سنت پیامبران» نامیده شده است ۱۶۱

۱/۳ حیا‌مندی ۱۶۱

۲/۳ نماز شب ۱۶۱

۳/۳ عطر زدن ۱۶۳

۴/۳ انگشتن به دست راست کردن ۱۶۳

۵/۳ شستن دست‌ها پیش از غذا ۱۶۳

۶/۳ مسواک زدن ۱۶۵

۷/۳ ولیمه دادن هنگام ازدواج ۱۶۵

..... ۵۱۸ سیره پیامبر خاتم ﷺ / ج ۱

..... ۱۶۷ عصابه دست گرفتن ۸/۳

..... ۱۶۷ پوشیده نگه داشتن وصیت ۹/۳

..... ۱۶۹ والایی های اخلاقی و رفتاری ۱۰/۳

..... ۱۸۱ فصل چهارم: نمونه هایی از آنچه «سنت پیامبر خدا ﷺ» شمرده شده است

..... ۱۸۱ ۱/۴ در وضو

..... ۱۸۳ ۲/۴ در اذان و اقامه

..... ۱۸۳ ۳/۴ در مسجد

..... ۱۸۵ ۴/۴ در نماز

..... ۱۸۷ ۵/۴ در نماز جمعه

..... ۱۸۷ ۶/۴ در غسل جهنم

..... ۱۸۹ ۷/۴ در غسل عید فطر و قرآن

..... ۱۹۱ ۸/۴ در غسل های ماه رمضان

..... ۱۹۱ ۹/۴ در عید فطر و قربان

..... ۱۹۵ ۱۰/۴ در نماز باران

..... ۱۹۷ ۱۱/۴ در دست کشیدن به حجر الأسود و تکبیر آن

..... ۱۹۷ ۱۲/۴ در سنگ انداختن به جمره ها و تکبیر آن

..... ۱۹۹ ۱۳/۴ در هروله هنگام سعی

..... ۱۹۹ ۱۴/۴ در دعا

..... ۲۰۱ ۱۵/۴ در درود فرستادن بر محمد ﷺ و خاندانش

..... ۲۰۳ ۱۶/۴ در روزه مستحبی

..... ۲۰۳ ۱۷/۴ در افطار و سحری

..... ۲۰۵ ۱۸/۴ در دیدن ماه نو

۱۹/۴	در فطریه	۲۰۵
۲۰/۴	در افطار روز عید فطر	۲۰۷
۲۱/۴	در ازدواج و آمیزش	۲۰۷
۲۲/۴	در مهریه	۲۱۱
۲۳/۴	در نوزاد	۲۱۱
	نکته	۲۱۴
۲۴/۴	در مسک زدن	۲۱۹
۲۵/۴	در اجترام به استاد	۲۱۹
۲۶/۴	در استفاده از مسخ خم	۲۲۱
۲۷/۴	در انگشتر به دست کردن	۲۲۳
۲۸/۴	در سفر	۲۲۳
	توضیحی در باره ترغیب به سفر شبانه	۲۲۴
۲۹/۴	در قضای حاجت	۲۲۷
۳۰/۴	در شستن سر	۲۲۹
۳۱/۴	در روغن زدن	۲۲۹
۳۲/۴	در رنگ کردن مو	۲۲۹
۳۳/۴	در نوره کشیدن	۲۳۱
۳۴/۴	در کوتاه کردن مو	۲۳۱
۳۵/۴	در موی بالای لب (سیل)	۲۳۳
۳۶/۴	در موی زیر بغل	۲۳۵
۳۷/۴	در چیدن ناخن	۲۳۵
۳۸/۴	در عیادت بیمار	۲۳۵

۲۳۷ ۳۹/۴ در کفن کردن

۲۳۹ ۴۰/۴ در مردگان

۲۴۱ ۴۱/۴ در رویارویی با مصیبت دیده

۲۴۱ ۴۲/۴ در قرعه انداختن

۲۴۱ ۴۳/۴ و این سنت ها

بخش دوم: سیره اخلاقی پیامبر ﷺ

۲۴۷ فصل یکم: ادب مندیت پیامبر ﷺ

۲۴۷ ۱/۱ ادب نسبت به خدا

۲۴۹ ۲/۱ معنای ادب معنای پیامبر ﷺ

۲۵۳ ۳/۱ واگذاری کار دین و امت به پسر از اب آموختن از خدا

۲۵۶ سخنی درباره واگذاری کار دین و امت به پیامبر ﷺ پس از ادب آموختن از خدا

۲۶۱ ۴/۱ نمونه هایی از ادب مندی پیامبر ﷺ

۲۶۵ فصل دوم: خوش خوئی پیامبر ﷺ

۲۶۵ ۱/۲ عظمت خوش خوئی پیامبر ﷺ

۲۶۹ ۲/۲ نشانه های خوش خوئی پیامبر ﷺ

۲۷۹ ۳/۲ دعای پیامبر ﷺ برای خوش خوئی

۲۸۰ تبیین معنای حسن خلق پیامبر ﷺ

۲۸۳ فصل سوم: پرهیزگاری پیامبر ﷺ

۲۸۳ ۱/۳ پیشوای پرهیزگاران

۲۸۵ ۲/۳ دعای پیامبر ﷺ برای درخواست پرهیزگاری

فهرست تفصیلی	۵۲۱
--------------	-----

فصل چهارم: راستگویی پیامبر ﷺ

شهره بودن پیامبر ﷺ به راستگویی	۱/۴
راستگوترین مردم	۲/۴
دروغگویی، منفورترین اخلاق نزد پیامبر ﷺ	۳/۴
روش پیامبر ﷺ در مواجهه با دروغگو	۴/۴

فصل پنجم: امانت‌داری پیامبر ﷺ

امین‌انسان	۱/۵
امین مردم	۲/۵
سیره پیامبر ﷺ در امانت‌ها	۳/۵
دعای پیامبر ﷺ برای امانت‌داری	۴/۵

فصل ششم: شکیبایی پیامبر ﷺ

شکیبایی پیامبر ﷺ در همه کارها	۱/۶
داستان‌هایی از شکیبایی پیامبر ﷺ	۲/۶

فصل هفتم: بردباری پیامبر ﷺ

بردباری، خوی او و خوی همه پیامبران ﷺ	۱/۷
بردباری، خوی پیامبر ﷺ و خاندان او	۲/۷
بردبارترین مردم	۳/۷
نمونه‌هایی از بردباری پیامبر ﷺ	۴/۷

فصل هشتم: خشم پیامبر ﷺ

دیرخشم‌ترین مردم	۱/۸
پناه بردن به خدا از خشم	۲/۸
خشم گرفتن، تنها برای خدا	۳/۸

۴/۸	حق‌مداری، هنگام خشم	۳۹۳
۵/۸	حالت پیامبر ﷺ به هنگام خشم	۳۹۵
۶/۸	سخن پیامبر ﷺ هنگام سرزنش کردن	۳۹۷
۷/۸	داستان‌هایی از خشم پیامبر ﷺ	۳۹۷
۴۰۳	فصل نهم: زهد پیامبر ﷺ	
۱/۹	سیره پیامبر ﷺ در زهد و روزی	۴۰۳
۲/۹	تمثل دنیا برای پیامبر ﷺ	۴۱۳
۳/۹	داستان‌ها از زهد پیامبر ﷺ	۴۱۵
	فصل دهم: فروتنی پیامبر ﷺ	۴۲۷
۱/۱۰	فروتنی در دید برفتن پادشاهان	۴۲۷
۲/۱۰	فروتنی در مانند نشستن به پادشاهان و مستکبران	۴۲۹
۳/۱۰	فروتنی هنگام یادکردن از فضیلت خود	۴۳۱
۴/۱۰	فروتنی هنگام مدح و ستایش	۴۳۹
۵/۱۰	فروتنی در پذیرش دعوت	۴۴۱
۶/۱۰	فروتنی در سلام دادن	۴۴۳
۷/۱۰	فروتنی در خوردن و آشامیدن	۴۴۳
۸/۱۰	فروتنی در غذا خوردن با یتیم‌ایان	۴۴۹
۹/۱۰	فروتنی در نشستن	۴۵۱
۱۰/۱۰	فروتنی در مجلس‌ها	۴۵۳
۱۱/۱۰	فروتنی در راه رفتن	۴۵۳
۱۲/۱۰	فروتنی در سواری	۴۵۵
	تبیین فروتنی پیامبر ﷺ در سواری	۴۵۸

۵۲۳	فهرست تفصیلی
۴۶۱	۱۳/۱۰ فروتنی در همه کارها
۴۷۱	۱۴/۱۰ حکایت‌هایی از فروتنی پیامبر ﷺ
۴۷۹	فصل یازدهم: حیا‌ی پیامبر ﷺ
۴۷۹	۱/۱۱ خوی او حیا بود
۴۸۱	۲/۱۱ شدت حیا‌ی پیامبر ﷺ
۴۸۳	۳/۱۱ ندانند حیا‌ی پیامبر ﷺ
۴۸۵	۴/۱۱ آواز حیا‌ی پیامبر ﷺ
۴۸۹	فصل دوازدهم: توکل، مبر ﷺ
۴۸۹	۱/۱۲ فرمان‌برداری از خدا در «توکل»
۴۹۱	۲/۱۲ متوکل، از نام‌های پیامبر ﷺ
۴۹۳	۳/۱۲ دعای پیامبر ﷺ درباره توکل
۴۹۳	۴/۱۲ حکایتی از توکل پیامبر ﷺ
۴۹۷	فصل سیزدهم: شجاعت پیامبر ﷺ
۴۹۷	۱/۱۳ شجاعت، خوی او و خاندانش
۴۹۹	۲/۱۳ شجاعت پیامبر ﷺ در جنگ
۵۰۱	۳/۱۳ حکایت‌هایی از شجاعت و دلیری پیامبر ﷺ